

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในประเทศไทยความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เป็นความผิดอาญาที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งบุคคลที่จะสามารถกระทำความผิดได้จะต้องเป็นเจ้าพนักงานตามที่กฎหมาย บัญญัติไว้เท่านั้น หากเป็นราษฎรทั่วไป ย่อมไม่อาจตกเป็นผู้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ หากร่วมกระทำความผิดกับเจ้าพนักงานจะเป็นได้ก็แต่เพียงผู้สนับสนุนให้เจ้าพนักงานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเท่านั้น ด้วยลักษณะเฉพาะดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐมักเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงมักไม่ให้ความร่วมมือในการแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ เท่าที่ควร ทั้งเจ้าพนักงานของรัฐดังกล่าวซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานราชการ จะมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหน้าที่งานของตน การกระทำความผิดมีลักษณะที่แยบยล มีการวางแผนเป็นขั้นตอน ไม่ทิ้งหลักฐาน ไว้ให้พิสูจน์ได้โดยง่าย จึงยากต่อการที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดได้ ดังนั้น เมื่อคดีความผิดต่อตำแหน่งราชการมีลักษณะเฉพาะดังกล่าว การดำเนินคดีจึงจำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสามารถพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษได้ ในระยะแรกรัฐบาลได้มอบหมายให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (คณะกรรมการ ป.ป.ป.) มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ แต่เนื่องจากการสอบสวนข้อเท็จจริงมิได้เสร็จสิ้นที่คณะกรรมการ ป.ป.ป. เท่านั้น ยังต้องให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนซ้ำอีกครั้ง เพื่อส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลต่อไป ความซ้ำซ้อนและอำนาจการสอบสวนที่ไม่เด็ดขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ทำให้ต้องมีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่ง

หน้าที่ราชการ โดยมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ขึ้น เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ดังกล่าว ใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. แตกต่างจากการค้นหาความจริงในคดีอาญาทั่วไปที่ใช้ระบบกล่าวหา ซึ่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน

การไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นเพียงกรอบกว้าง ๆ ที่วางไว้เพื่อให้การไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการได้เป็นผลสำเร็จในทางปฏิบัติจึงได้มีการออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการไต่สวนข้อเท็จจริงของพนักงานไต่สวน พ.ศ. 2550 โดยระเบียบฯ ดังกล่าวมีสาระสำคัญที่กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจมอบหมายให้พนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. นอกเหนือจากเดิมที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทนได้ ทำให้การไต่สวนดำเนินการได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ทั้งยังได้มีการปรับปรุงกระบวนการขั้นตอนการไต่สวนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 กำหนดรายละเอียดของกระบวนการไต่สวนในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและมีผลบังคับใช้อยู่จนกระทั่งปัจจุบัน

จากการศึกษาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในส่วนของสิทธิการมีทนายความช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหา นั้น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ 14 วรรค 3 (ง) ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับความช่วยเหลือด้านทนายความไว้ว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือด้านทนาย และหากไม่สามารถจัดหาทนายได้ รัฐต้องจัดหาให้โดยไม่คิดมูลค่า และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้

ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยใช้ระบบไต่สวน เช่นเดียวกับการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 116 วรรคสี่ ก็ยังให้หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิการมี ทัศนคติแก่ผู้ต้องหาโดยบัญญัติให้ผู้พิพากษาไต่สวน (juge d'instruction) ซึ่งมีหน้าที่รวบรวม หลักฐานชั้นเตรียมฟ้องคดีอาญา และค้นหาความจริงทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำผิดและส่วนที่ เกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดทั้งในด้านที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหาที่มีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหา ทราบถึงสิทธิการมีทัศนคติในการดำเนินคดีอาญา เพื่อป้องกันสิทธิของผู้ต้องหาและเป็น หลักประกันสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหา ซึ่งทัศนคติดังกล่าวนั้น ผู้ต้องหาอาจจะจัดหาด้วย ตนเองหรือในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีทัศนคติจะดำเนินการแต่งตั้งทัศนคติให้ สำหรับเขต ปกครองพิเศษฮ่องกง ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งมีรูปแบบ ขององค์กรที่คล้ายคลึงกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นอย่างมาก ก็ได้ให้การคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวนโดยให้สิทธิในการมี ทัศนคติและสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในการจัดหาทัศนคติให้โดยหน่วยงาน Independent Commission Against Corruption หรือ ICAC ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกงกำหนด หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิการมีทัศนคติและจัดหาทัศนคติให้แก่ ผู้ถูกกล่าวหาไว้ใน Independent Commission Against Corruption (Treatment of detained persons) Order และ Hong Kong Bill of Rights Ordinance 1991 ซึ่งมีสาระสำคัญว่าผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะติดต่อสื่อสารและ ปรึกษากับที่ปรึกษาทางกฎหมายเป็นการเฉพาะตัวในชั้นจับกุม คัมขัง และในชั้นของการสอบสวน หรือชี้แจงแก่ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาที่สามารถนำทัศนคติเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวน ได้ และหากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทัศนคติ ICAC ก็จะต้องดำเนินการจัดหาทัศนคติให้แก่ผู้ถูก กล่าวหา ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยผู้ถูกกล่าวหาไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทรัพย์สินเพียงพอในการจะชำระค่าใช้จ่ายในการแต่งตั้งทัศนคติ นั้น สำหรับประเทศออสเตรเลียขององค์กรอิสระที่ชื่อว่า Independent Commission Against Corruption เรียกสั้นๆ ว่า ICAC, NSW ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิการมีทัศนคติและจัดหา ทัศนคติให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาไว้ใน Independent Commission Against Corruption Act 1988 โดยให้ สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะถูกไต่สวนนั้น มีสิทธิที่จะมีทัศนคติเข้าร่วมในกระบวนการดังกล่าว เพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านคดี และหากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทัศนคติ คณะกรรมการต้องเปิด โอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีทัศนคติด้วย โดยดำเนินการจัดหาทัศนคติให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา สำหรับการรับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิของตนในส่วนของเขตปกครองพิเศษ ฮ่องกง ก่อนที่เจ้าหน้าที่จะสอบคำให้การผู้ถูกกล่าวหาจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนว่าเขามี สิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการที่ จะมีทัศนคติ และหากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทัศนคติ รัฐก็ให้ความช่วยเหลือในการจัดหา

ทนายความให้ด้วยเช่นกัน โดยประเทศสหรัฐอเมริกา¹นั้นถือว่าสิทธิได้รับการบริการด้านทนายความในคดีอาญานั้นเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประเทศ และเป็นสิทธิมูลฐานของการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรม ซึ่งแต่ละขั้นตอนของการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นของการสอบสวนจนถึงการดำเนินคดีในชั้นศาล ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา อันควรได้รับการช่วยเหลือจากทนายความเพื่อความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญาตามหลักการต่อสู้คดีโดยคู่ความ ตามกระบวนการยุติธรรม หากผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่สามารถที่จัดหาทนายความได้ รัฐก็มีหน้าที่ในการที่จะเข้ามาช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้ อันจะเป็นหลักประกันได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ถูกละเมิดสิทธิในการดำเนินคดีจากเจ้าพนักงาน ในส่วนของการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะไม่ถูกบังคับให้ถ้อยคำอันเป็นการปรักปรำตนเอง นั้น บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติรับรองว่า “บุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา หมายความว่า รัฐมีอาจบังคับให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ถ้อยคำใด ๆ อันจะเป็นการปรักปรำตนเองได้ ต่อมาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความขยายบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนี้ในคดี *Miranda V. Arizona* โดยศาลสูงสหรัฐอเมริกาคัดสินว่า “ผู้ใดก็ตามที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อสอบสวน จะต้องได้รับการแจ้งโดยชัดแจ้งว่าตนเองมีสิทธิที่จะหารือกับทนายความและอาจให้ทนายความอยู่ด้วยกับตนเองขณะที่มีการสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิที่กล่าวไว้โดยละเอียด ในส่วนของการเตือนว่าจำเลยมีสิทธิที่จะอยู่นิ่งเฉย และสิ่งใดที่มีการกล่าวออกมาอาจสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานยื่นเขาได้ คำเตือนนี้ถือเป็นเรื่องเด็ดขาดก่อนมีการสอบสวนเพื่อให้บุคคลที่ถูกสอบสวนทราบถึงสิทธิของตนเองอย่างเต็มที่ เจ้าพนักงานไม่เพียงแต่ต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิที่จะหารือกับทนายความเท่านั้น หากเขาเป็นคนอนาถาจะต้องมีการแต่งตั้งทนายความเพื่อแก้ต่างให้เขาด้วย” จากคำพิพากษาของศาลสูงดังกล่าวต่อมาจึงได้รู้จักกันในชื่อ “หลักเกณฑ์มิเรนด์้า” (*Miranda Rules*) กล่าวคือ ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ร่วมในการสอบสวน และถ้าผู้ต้องหาไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง รัฐจะแต่งตั้ง ทนายความให้แก่ผู้ต้องหา ก่อนเริ่มการสอบสวน โดยผลแห่งคดี *Miranda V. Arizona* เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทั้งของรัฐบาลกลาง และของมลรัฐจะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย มาตรา 134/1 ได้กำหนดไว้ว่าผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี รวมทั้งผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือด้านทนายความจากรัฐ

จากการศึกษากระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พบว่ากระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการมีทนายความ โดยในชั้นจับกุมคุมขัง

ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว และในชั้นของการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิให้ทนายความเข้าร่วมฟังการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของตน และให้ทนายความช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานเพื่อประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาตน โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาจัดหาทนายความด้วยตนเองเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้การช่วยเหลือโดยการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่สามารถจัดหาทนายความได้ ถือได้ว่ายังไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเพียงพอ ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและนิติรัฐ ซึ่งเป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ประสงค์ให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม มีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ นอกจากนั้นแล้ว หลักสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ พลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ต่างก็มี บทบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ รับรองสิทธิ ผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหา สิทธิที่จะมีทนายความเข้าช่วยเหลือในคดี สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการมีทนายความ สิทธิที่จะได้รับการแจ้งสิทธิต่าง ๆ และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เป็นต้น ซึ่งสามารถนำหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณา ข้อบกพร่องในสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561

ในส่วนของสิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของตนนั้นจากการศึกษาพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองสิทธิที่ของผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกบังคับให้ถ้อยคำอันเป็นการปรักปรำตนเอง ไว้ว่า “บุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา...”¹ หมายความว่า รัฐมิอาจบังคับให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ถ้อยคำใด ๆ อันจะเป็นการปรักปรำตนเองได้ ต่อมาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความขยายบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนี้ในคดี *Miranda V. Arizona* โดยศาลสูงสหรัฐอเมริกาตัดสินว่า “ผู้ใดก็ตามที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อสอบสวนจะต้องได้รับการแจ้งโดยชัดแจ้งว่าตนเองมีสิทธิที่จะหาหรือกับทนายความและอาจให้ทนายความอยู่

¹ United States Constitution. Fifth Amendment, “...no person... shall be compelled in any Criminal case to be a witness against himself....”

ด้วยกับตนเองขณะที่มีการสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิที่กล่าวไว้โดยละเอียด ในส่วนของการเตือนว่าจำเลยมีสิทธิที่จะอยู่นิ่งเฉย และสิ่งใดที่มีการกล่าวออกมาอาจสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานชั้นเขาได้ คำเตือนนี้ถือเป็นเรื่องเด็ดขาดก่อนมีการสอบสวนเพื่อให้บุคคลที่ถูก สอบสวนทราบถึงสิทธิของตนเองอย่างเต็มที่ เจ้าพนักงานไม่เพียงแต่ต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิที่จะหาหรือกับทนายความเท่านั้น หากเขาเป็นคนอนาถาจะต้องมีการแต่งตั้งทนายความเพื่อแก้ต่างให้เขาด้วย” จากคำพิพากษาของศาลสูงดังกล่าวต่อมาจึงได้รู้จักกันในชื่อ “หลักเกณฑ์มิเร็นด้า” (Miranda Rules)² กล่าวคือ ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำของผู้ต้องหาอาจถูกใช้เป็นพยานในชั้นพิจารณาได้ โดยผลแห่งคดี *Miranda V. Arizona* เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทั้งของรัฐบาลกลาง และของมลรัฐจะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว

สำหรับการรับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิของตนในส่วนของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง นั้น ก่อนที่เจ้าหน้าที่จะสอบคำให้การผู้ถูกกล่าวหาจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนว่าเขามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้

ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 134/4 (1) บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนถามคำให้การผู้ต้องหาว่า ผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

ซึ่งเมื่อศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 จะพบว่าในขั้นตอนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา มิได้แจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาให้การถ้อยคำที่ผู้ถูกกล่าวหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ โดยสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องดังกล่าวไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 แต่กลับมีการระบุสิทธิดังกล่าวไว้ในแบบบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิคัดค้านคณะกรรมการไต่สวน/คณะไต่สวนเบื้องต้นโดยระบุไว้ในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่

² พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ. (2546). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540* กับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 32.

สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 74 วรรคท้ายว่า บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบให้เป็นไปตามแบบบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด อันเป็นการกำหนดการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบไว้โดยอ้อมนั่นเอง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงโดยคำนึงถึงสิทธิการมีทนายความของผู้ถูกกล่าวหาและสิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของตน เป็นต้นว่า สิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาให้การถ้อยคำนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาและเพื่อให้มีความสอดคล้องและชอบด้วยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน หลักแนวคิด พื้นฐานและมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิในการมีทนายความของผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ดังนี้

ให้ยกเลิกข้อความในมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

“ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและให้ปากคำ ให้ผู้ไต่สวนถามผู้ถูกกล่าวหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้สำนักงานจัดหาทนายความให้ และในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกให้ผู้ไต่สวนถามผู้ถูกกล่าวหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ถูกกล่าวหาต้องการทนายความ ก็ให้สำนักงานจัดหาทนายความให้ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหานำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและให้ปากคำให้ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ไม่เกินสามคน”

5.2.2 เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ดังกล่าวข้างต้น เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ดังนี้

ให้ยกเลิกข้อความในข้อ 77 วรรคแรก แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

“ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาหรือทำคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นหนังสือก็ได้ หากผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาให้ผู้ไต่สวนถามผู้ถูกกล่าวหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้สำนักงานจัดหาทนายความให้ และในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกให้ผู้ไต่สวนถามผู้ถูกกล่าวหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ถูกกล่าวหาต้องการทนายความ ก็ให้สำนักงานจัดหาทนายความให้”

5.2.3 แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ดังนี้

ให้เพิ่มข้อความดังต่อไปนี้เป็น “ข้อ 63 วรรคท้าย” แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561

“ในการสอบปากคำของผู้ถูกกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง ก่อนเริ่มสอบปากคำให้แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ถูกกล่าวหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้”